

ADALET DİVANİ'NİN SOYSAL KARARINA İLİŞKİN İKV DEĞERLENDİRMESİ

Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, kamuoyunda "Türk vatandaşlarına yönelik vize uygulaması davası" olarak bilinen *Soysal-Salkım-Savatlı* davasına ilişkin kararını, bugün açıklamıştır. Kararın ne getirdiğini belirtmeden önce, Avrupa Adalet Divanı'nın, üye devletlerden gelen siyasi baskılara ve Avrupa Komisyonu'nun Hukuk Servisi'nin bugüne kadarki görüşlerinin aksi yönündeki mütalâasına rağmen, hukukun üstünlüğü doğrultusunda karar vermesinin çok önemli olduğunu belirtmek gerekir.

Kararın sonuçlarına gelince, söylemek gerekir ki, bu karar, **hukuki anlamda**, daha önceki kararlardan (*Abatay-Şahin, Tüm ve Darı* gibi) sonra yeni bir adım teşkil etmektedir. Şöyle ki, bu kararlarda, Adalet Divanı, *zaten, Katma Protokol'ün 41. maddesinin 1. fıkrası (standstill hükmü) uyarınca, üye devletler tarafından hizmet sunmak (veya almak) veya iş kurmak amacıyla AB ülkelerine giden Türk vatandaşlarına uygulanan maddi ve usuli koşulların ağırlaştırılmayacağını* açıkça ifade etmişti. Bu noktada esasında vizenin de, hukuka uygun bir yorumla, Türk vatandaşlarının durumunu ağırlaştırıcı usûli bir önlem (yani yeni bir kısıtlama) olduğu açıktı. **Fakat bugün açıklanan kararla, Katma Protokol'ün üye devletlerde yürürlüğe girdiği tarihte olmayan vize uygulamasının, 41/1. madde uyarınca yeni bir kısıtlama ve bu itibarla da yasak olduğu açıklığa kavuşturulmuş bulunmaktadır.**

O halde bu karar ışığında Türk vatandaşlarının AB ülkelerine girişte vize mecburiyetine tabi tutulmasına ilişkin hukuki durum şu şekilde özetlenebilir:

- Eğer bir AB üyesi devlet, Katma Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihte (ki bu tarih, söz konusu Protokol'ün yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1973 tarihinden başlamak üzere, her bir üye devlet için AB'ye üyelik tarihidir) söz konusu 41/1. madde hükmü kapsamındaki Türk vatandaşlarına (hizmet sunmak veya almak veya iş kurmak amacıyla AB ülkelerine giden Türk vatandaşları) vize uygulamıyor idiyse, bugün de uygulayamayacak; uyguluyor idiyse de, bunun şartlarını ağırlaştıramayacaktır.

Ancak bu noktada bazı hususları da hatırlatmakta fayda vardır:

1. Öncelikle bu durum, Katma Protokol'ün 41/1. maddesinin kapsamına giren Türk vatandaşlarını kapsamaktadır. Başta **işadamları olmak üzere, avukat, sporcu, doktor ve akademisyenler ile turizm, öğrenim veya tedavi amacıyla AB ülkelerine giren Türk vatandaşları**, bu kapsamda değerlendirilebilir.
2. İkinci olarak, yine yukarıda da belirtildiği gibi, burada geçmişe gidilerek bakılacak tarih, her bir üye devlet için **Katma Protokol'ün kendi hukuk düzeninde yürürlüğe girdiği tarih, yani Birliğe üyelik tarihidir**. Örneğin bugün sonucu açıklanan davadaki devlet olan Almanya için bu tarih 1 Ocak 1973 iken; örneğin İspanya için 1986 ve Romanya için 2007'dir. Bu itibarla, bir üye devlet, ancak bu tarihte vize uygulamıyor idiyse bugün uygulaması, hukuka aykırı ve yasak olacaktır.

Örneğin olayda Almanya için bu tarih 1973 olduğundan, Adalet Divanı, geriye dönerek o tarihte yürürlükte olan Alman mevzuatına bakmış ve o tarihte 41/1. madde kapsamındaki Türk vatandaşları için vize uygulaması olmadığından, bugün böyle bir uygulamayı hukuka aykırı bulmuştur. Ancak bir üye devlet, Birliğe üye olduğu tarihte zaten Türk vatandaşlarına vize uyguluyor idiyse, bugün de uygulaması, en azından 41/1. madde açısından hukuka aykırı olmayacaktır. (Ancak bu noktada, her ne kadar, üye devletlerin, Birliğe üye olduklarında *acquis communautaire* denilen tüm topluluk mükteşebatını kabul ettiği gerekçesiyle, tüm üye devletler için, Katma Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Ocak 1973'in esas alınması gerektiği de savunulabilirse de, Adalet Divanı'nın konuya ilişkin yaklaşımı yukarıdaki gibidir.)

3. Son olarak da, Avrupa Birliği Hukuk sisteminin kendine özgü yapısı gereği, milli hukukların aksine, **ATAD kararlarını cebren uygulatacak bir mekanizma mevcut değildir.** Yani bu nitelikteki bir ATAD kararının fiilen uygulamaya geçirilebilmesi için, üye devletlerin, hukukun **üstünlüğü ilkesine saygı** çerçevesinde kararın uygulamasına yönelik önlemler alması gerekmektedir. (Ancak ne yazık ki, bu yaklaşım, bugüne kadar üye devletlerden görülmemiştir.) **Bu itibarla öncelikle belirtilmesi gereken husus, bu kararın, hemen yarın belli Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vizesiz girebilmeleri sonucunu doğurmadığıdır.** Burada yapılması gereken, öncelikle diplomatik kanallar, siyasi ilişkiler ve ikna çabaları yoluyla, tüm üye devletlerin, bu (ve daha önceki benzer) kararları, davadakilerle aynı durumda bulunan tüm Türk vatandaşlarına teşmil etmelerini sağlamaktır.

Ancak yine bu noktada belirtelim ki, her ne kadar bu kararın somut anlamda bir şeyler getirebilmesi, dediğimiz gibi, üye devletlerin tavrına bağlı ise de, artık, Katma Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Ocak 1973te yürürlükte olmayan vize uygulamasının şu anda olması, Birliğin en üst yargı mercii tarafından açıkça hukuka aykırı ilan edildiğinden, üye devletlerin buna uygun adımlar atmaması halinde, vize uygulamasından zarar gören Türk vatandaşlarının milli mahkemeler nezdinde tazminat davaları açmalarının da yolu, kanımızca açılmıştır.

Avrupa hukukunu yorumlamakla görevli en üst adli makam olan Adalet Divanı'nın tüm üye devletleri bağlayan bu kararı, otomatik olarak yerleşme ve hizmet sunma serbestisi bağlamında vize uygulamasının kaldırılması sonucunu sağlamasa da, Türk vatandaşlarının söz konusu hakları açısından önemli bir avantaj doğurmaktadır. Bundan sonra bu ve benzeri kararların etkilerinin uygulamaya yansımaları açısından hükümetin, ilgili kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının yer alacağı bir eylem planı oluşturmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda, İKV, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve bu davada Türk vatandaşı davacıların avukatlığını yapan Alman Hukukçu Dr. Rolf Gutman ile Türk vatandaşlarının karşılaştığı bu gibi hukuki sorunlarda işbirliğini sürdürecektir.

Ahmet Burak Bilgin

İktisadi Kalkınma Vakfı Uzman Yardımcısı